

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU'NUN 3. MADDESİNİN ANAYASA MAHKEMESİ TARAFINDAN İPTAL EDİLMİŞ OLMASI VESİLESİYLE İDARİ YARGININ GÖREVİNE GİREN BAZI DAVALARIN ÖZEL BİR KANUN HÜKMÜYLE ADLİ YARGININ GÖREVİNE DAHİL EDİLMESİ

Prof. Dr. Baki KURU

A. Genel Bilgi

Adli yargının görev alanının tespiti kuramsal olarak kolay görünmesine rağmen, uygulamada hukuk mahkemeleri ile idare mahkemeleri arasında pek çok yargı yolu uyuşmazlığı çıkmaktadır.

Bunu önlemek için, bazı hallerde aslında idari yargının görev alanına giren davalar, özel kanun hükümleri ile adli yargının görev alanına dahil edilmektedir.

Bu yazıda, bu konudaki özel kanun hükümlerine değinildikten sonra, Hukuk Muhakemeleri Kanununun iptal edilmiş olan 3. maddesi hükmünün yeniden düzenlenmesinin mümkün olup olmadığı inceleme konusu yapılacaktır.

B. İdari Yargının Görevine Giren Bazı Davaların Özel Kanun Hükümleri ile Adli Yargının Görevine Dahil Edilmesi Anayasa'ya Aykırı Mıdır?

I. Anayasa Mahkemesinin 2000 Yılından Önceki Kararları

Anayasa Mahkemesi, 2000 yılından önceki kararlarında idari yargının görev alanına giren bir dava için, özel bir kanun hükmü ile adli yargının görevli kılınmayacağı görüşündeydi; misaller:

“Danıştay'ın görev alanına giren bir anlaşmazlığın çözümünün adli yargı yerine bırakılması konusunda yasama organının takdir ve seçme

serbestisine sahip olduğunu öne sürme olanaksızdır. Çünkü kanunların başka idarî yargı yerlerine bırakmadığı bütün idarî davaları ilk derece idare mahkemesi sıfatıyla çözüme yetkisi kesin olarak Danıştay'a aittir. Yasama organının kanun koymak suretiyle kullanabileceği takdir hakkı ise, o idarî davanın çözümünü başka bir idarî yargı merciine, yani alt derece idare mahkemesine bırakmaktan ibaret kalır ki, bu halde dahi Danıştay'ın üst derece idare mahkemesi niteliğini koruyacağı açıktır"¹.

“Yasama organı, anayasal bir gerek olarak idare hukuku alanına giren bir idarî eylem ya da işleme karşı adlî yargı yolunu seçme hakkına sahip değildir. Aksi halde, Anayasa'nın “Kanunî hâkim güvencesi” başlığı altındaki 37. maddesinin birinci fıkrasında “Hiç kimse kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz” biçiminde ifade edilmiş buyurucu kurala aykırılık oluşur. Bunun içindir ki, Anayasa'nın 156. maddesinin ikinci fıkrası, idarî uyuşmazlıkları çözümlenmeyi Danıştay'ın görevleri kapsamına almıştır”².

“Adlî ve idarî yargı ayrımı benimsenince onun gereklerine de uymak zorunluluğundan kaçınılamaz. Anayasa'nın “Yargı Yolu” başlıklı 125. maddesinin birinci fıkrasındaki “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” hükmüyle başlayıp yukarıda ele alınan maddelerin hükümleriyle tamamlanan yargısal düzenlemeler adlî-idarî yargı ayrılığının kurumlaştırıldığı kanıtlarıdır. Adlî ve idarî yargı yolu ayrımı, uyuşmazlıklara uygulanan kurallardan değil, anlaşmazlığın kaynaklandığı esaslardaki ayrılıktan ileri gelmektedir. Bu nedenle **adlî yargı alanındaki bir uyuşmazlığın idarî yargı hâkimine, idarî yargı alanındaki bir uyuşmazlığın da adlî yargı hâkimine gördürülmesi sonucunu doğuracak,** savcılar da aynı biçimde görevlendirmeye elverişli bir **düzenleme Anayasa'nın öngördüğü yargı ayrılığı ilkesiyle çelişecektir.** Bu tür düzenleme, Anayasa'nın 140. maddesiyle bağdaşmaz”³.

¹ Anayasa Mahkemesinin 25.5.1976 gün ve 1/28 sayılı kararı (Resmi Gazete 16.8.1976, Sayı 15679, s. 1-8).

² Anayasa Mahkemesinin 22.12.1988 gün ve 5/55 sayılı kararı (Resmi Gazete 25.7.1989, Sayı 20232, s. 23-71).

³ Anayasa Mahkemesinin 28.2.1989 gün ve 32/10 sayılı kararı (Resmi Gazete 22.6.1989, Sayı 20203, s. 15-43).

“Anayasa kuralları gereğince, **yasama organı**, idare hukuku alanına giren bir idarî eylem ya da **işleme karşı adlî yargı yolunu seçme hakkına sahip değildir**”⁴.

Buna rağmen, Kanun koyucu, idarî yargının görev alanına giren bazı davalar için, özel bir kanun hükmü ile adlî yargıyı görevli kılmıştı; misaller:

- 1) Taşınmazları kamulaştırılan kişilerin açtığı **kamulaştırma bedeline itiraz davaları** için asliye hukuk mahkemesi görevli kılınmıştı; bkz: Kamulaştırma Kanununun (24.4.2001 tarihli değişiklikten) önceki 14. maddesi⁵.
- 2) 7.6.1939 gün ve 3634 sayılı **Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu**nun 58. maddesine göre, iskân ve konaklamadan doğan zarar ve ziyan iddiaları ve alınan mallar için tespit edilen tazminat miktarı hakkında açılan davalar, adliye mahkemelerinde görülür⁶.
- 3) 31.8.1956 gün ve 6831 sayılı Orman Kanununun 11. maddesine göre açılan **orman sınırlamasına itiraz davaları**, kadastro mahkemelerinde görülür⁷.
- 4) 15.5.1959 gün ve 7269 sayılı **Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun**un 17 ve 18. maddeleri uyarınca açılan davalar, taşınmaz malın bulunduğu yerdeki asliye hukuk mahkemelerinde görülür.

⁴ Anayasa Mahkemesinin 28.6.1995 gün 71/23 sayılı kararı (Resmi Gazete 20.3.1996, Sayı 22586, s. 37-54).

⁵ Bkz. Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı I. Cilt, s. 15. - Belirteyim ki, 24.4.2001 gün ve 4650 sayılı Kanun ile Kamulaştırma Kanununda yapılan değişiklik ile, **kamulaştırma bedeline itiraz davaları kurumu kaldırılmıştır**. Bunun yerine, İdarenin taşınmazı kamulaştırılmış olan kişiye karşı, asliye hukuk mahkemesinde, kamulaştırma bedelinin tespiti ve taşınmazın idare adına tescili davası açması kurumu kabul edilmiştir (Kamulaştırma K.m. 10).

⁶ Misaller için bkz. Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, I. Cilt 2001, s. 19 dipnot 47'deki Uyuşmazlık Mahkemesi kararları.

⁷ Misaller için bkz. Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, I. Cilt, 2001, s. 17 dipnot 48'deki Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi kararları.

- 5) 25.10.1983 gün ve 2935 sayılı **Olağanüstü Hal Kanununun** 16. maddesinin son fıkrasına göre, olağanüstü hal kurulu veya bürolarınca takdir olunacak bedel, kira, ücret veya tazminata karşı, ilgililer genel hükümlere göre adli yargıya başvurabilirler.
- 6) **İcra ve iflâs dairesi görevlilerinin kusurlarından doğan tazminat davaları için adliye mahkemeleri görevlidir** (İİK m. 5, c. 1 ve c. 3). Devletin, zararın meydana gelmesinde kusuru bulunan görevlilere rücu hakkı saklıdır. Devletin görevlilere karşı açacağı rücu davasına da adliye mahkemelerinde bakılır (İİK m. 5, c. 2 ve 3)⁸.
- 7) 17.2.1926 gün ve 743 sayılı (mülga) Medeni Kanun döneminde de, **tapu sicilinin tutulmasından doğan zarardan dolayı** Devlet'e karşı açılacak **tazminat davalarında** (mülga MK m. 917) adliye mahkemelerinin görevli olduğuna karar verilmekte idi⁹; bu uygulamayı eleştirmiştim¹⁰.

4721 sayılı (yeni) Türk Medeni Kanununun 1007. maddesinin üçüncü fıkrasına şu hüküm eklenmiştir: “Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür”.

Bu hükmün gerekçesinde şu açıklamaya yer verilmiştir: “Yürürlükteki Kanunun 917 nci maddesini karşılamaktadır. Hüküm değişikliği yoktur. ... - Ayrıca maddeye bir üçüncü fıkra eklenerek Devletin sorumluluğuna ilişkin davaların, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görüleceği belirtilmiştir. **Burada asliye hukuk mahkemesinin görevli mahkeme olması amaçlanmaktadır.** - Yürürlükteki Kanunda böyle bir hükmün bulunmaması, Uyuşmazlık Mahkemesinin zaman zaman farklı kararlar vererek bu konuda bazen adli mahkemeleri bazen idare mahkemelerini görevli saymasına yol açmıştır. Maddeye konulan bu hükümle konu açıklığa kavuşturulmuştur”.

⁸ Fazla bilgi ve misaller için bkz. Baki **Kuru**, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Baskı 2013, s. 98-102.

⁹ Bkz. Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, I. Cilt, 2001, s. 19, dipnot 53'deki Uyuşmazlık Mahkemesi ve Yargıtay kararları.

¹⁰ Bkz. Baki **Kuru**, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı, I. Cilt, 2001, s. 19.

Buna uygun olarak, Uyuşmazlık Mahkemesi¹¹, Danıştay¹² ve Yargıtay¹³, tapu sicilinin tutulmasından doğan zarardan dolayı Devlet'e karşı açılacak tazminat davalarında adliye mahkemelerinin görevli olduğuna karar vermektedirler.

II. Anayasa Mahkemesinin 2000 Yılından Sonraki Kararları

Anayasa Mahkemesi, 2000 yılından sonraki kararlarında, yukarıdaki görüşünü¹⁴ değiştirmiş ve idarî yargının görev alanına giren bir dava için, özel bir kanun hükmü ile adlî yargının görevli kılınabileceği görüşünü benimsemiştir; misaller:

“Tarihsel gelişime paralel olarak Anayasa’da adlî ve idarî yargı ayrımına gidilmiş ve idarî uyuşmazlıkların çözümünde idare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, kural olarak idare hukuku alanına giren konularda idarî yargı, özel hukuk alanına giren konularda adlî yargı görevli olacaktır. Bu durumda idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda yasa koyucunun mutlak bir takdir hakkının bulunduğu söylemek olanaklı değildir. **İdarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyuşmazlığın çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde yasa koyucu tarafından adlî yargıya bırakılabilir**”¹⁵.

“5510 sayılı Kanun ile birlikte sosyal güvenlik tek çatı altında toplanmış, özel hukuk niteliği ağır basan sosyal güvenlik hukuku alanı oluşmuştur. İtiraz konusu kuralda, ayırım yapılmaksızın 5510 sayılı Kanundaki iş ve işlemler hakkında genel bir düzenleme yapılmış ve aksine hüküm bulunmayan hallerde, Kanun kapsamındaki uyuşmazlıkların çözüm yeri olarak iş mahkemeleri gösterilmiştir. İş mahkemeleri, iş hukuku alanındaki uyuşmazlıkları çözmekle görevli, ihtisaslaşmış adlî yargı mahkemeleridir. **Yasa**

¹¹ Bkz. Uyuşmazlık Mahkemesi 11.11.2013, 3793/4752; 24.12.2012, 277/293; 7.6.2010, 287/131.

¹² Bkz. Danıştay 8. Daire 27.9.2010, 3793/4752; Danıştay10. Daire 28.3.2008, 4673/1712.

¹³ HGK 18.11.2009, 4/383-517; HGK 1.11.2012 5/512-822; 20.HD 20.10.2011, 6067/11891; 20. HD. 20.6.2011, 6930/7613.

¹⁴ Bkz. yuk. dipnot 1, 2, 3 ve 4 civarı.

¹⁵ Anayasa Mahkemesinin 15.5.2001 gün ve 72/51 sayılı kararı (Resmi Gazete 1.2.2001, Sayı 24305). - Bkz. ayrıca aşağı dipnot 17, 22 ve 25 civarı.

koyucu 5510 sayılı Kanun kapsamındaki iş ve işlemler, prim esasına dayalı yeni sistemin niteliğine bağlı olarak **iş mahkemelerinin görev alanı kapsamına alabilir**. Sosyal güvenlik hukuku kapsamında aynı konuya ilişkin tüm uyuşmazlıkların, **bu alanda görevli uzman mahkeme olan iş mahkemelerinde görülmesinin, hak arama özgürlüğünü kolaylaştırıcı nitelikte olduğu**, bu suretle kısa sürede sonuç alınmasını olanaklı kıldığı da açıktır. - Bu bakımdan 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra, prim esasına dayalı yeni sistemin içeriği ve Kanun kapsamındaki iş ve işlemlerin niteliği göz önünde bulundurulduğunda, itiraz konusu kuralla, yargılamanın bütünlüğü ve uzman mahkeme olması nedeniyle Kanun hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümünde **iş mahkemelerinin görevlendirilmesinde Anayasa'ya aykırılık görülmemiştir**¹⁶.

“Ana ilke, idarî işlemlerin idarî yargı denetimine tabi olması gerektiği olmakla birlikte, **haklı neden ve kamu yararı mevcut ise; yasa koyucu adli yargıyı görevli kılabilir**¹⁷. Hatta bize göre haklı neden ve kamu yararı unsurunun ağırlık ve yoğunluğuna göre, bazı durumlarda **yasa koyucu için bu husus bir takdiri hak değil mecburi görev olmalıdır...** - Sosyal güvenlikle ilgili yaptırımlarda hâlihazırda dört ayrı yargı organı aynı maddi olayda görevli olup bu husus yargı ayrılığı rejimiyle izah edilemez. Kaldı ki, **vatandaşın adil yargılanma hakkı ve etkili başvuru hakkı, yargı ayrılığının sağladığı güvenceden önce gelir**. Nitekim aynı olayla ilgili dört ayrı yargı yerinden farklı kararlar çıkması, birbirlerini bekletici mesele yapmaları ve davaların sürüncemede kalması, farklı neticelere varmaları vatandaş nezdinde yargıya olan güvenin sarsılması ve hak arama özgürlüğünün ihlali anlamına gelir. Dolayısıyla **işlem her ne kadar idarî nitelikte ise de**, burada haklı neden ve kamu yararı unsuru çok yoğun şekilde gerçekleşmiş olup, **yasa koyucunun bu ihtilâfları uzman mahkeme olan iş mahkemesinde birleştirmesi, takdir hakkından öte Anayasal bir görev halini almıştır**¹⁸.

¹⁶ Anayasa Mahkemesinin 22.12.2011 gün ve 65/169 sayılı kararı (Resmi Gazete 25.1.2012, Sayı 28184).

¹⁷ Bkz. ayrıca yuk. dipnot 15 civarı; aşağı. dipnot 22 ve 25 civarı.

¹⁸ Anayasa Mahkemesinin 20.10.2011 gün ve 55/40 sayılı kararı (Resmi Gazete 14.2.2011, Sayı 28204). **İdari yargının görev alanına giren bir davanın özel bir kanun hükmü ile adli yargının görev alanına dahil edilmesinin Anayasaya aykırı olmadığına**

III. Anayasa Mahkemesi'nin Görüş Değiştirmesinden Sonra Yapılan Düzenlemeler

Anayasa Mahkemesinin, özel kanun hükmü ile idarî yargının görev alanına giren bir davanın adli yargının görev alanına dahil edilmesi konusundaki görüş değişikliğinden sonra da, bazı kanunlarda bu görüşe uygun olarak düzenlemeler yapılmıştır; misaller:

1. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

31.5.2006 gün ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu “hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili ortaya çıkan uyumsuzluklar iş mahkemelerinde görülür” (Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası K. m. 101)¹⁹.

2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu

Hâkimlerin yargılama faaliyetinden dolayı Devlet aleyhine açılan tazminat davaları için, Yargıtay (adli yargı) görevlidir (HMK m. 47/1)²⁰.

3. Karayolları Trafik Kanunu

Karayolları Trafik Kanununun (11.1.2011 gün ve 6099 sayılı Kanununun 14. maddesi ile değişik) **110. maddesine** göre: “İşleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dahil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez. Hemzemin geçitte meydana gelen tren-trafik kazalarında da bu Kanun hükümleri uygulanır”.

başka misaller için bkz. Anayasa Mahkemesinin 1.3.2006 gün ve 108/35 sayılı kararı (Resmi Gazete 22.6.2006, Sayı 26236); Anayasa Mahkemesinin 11.6.2009 gün ve 115/80 sayılı kararı (Resmi Gazete 26.11.2009, Sayı 27418); Anayasa Mahkemesinin 22.12.2006 gün ve 226/119 sayılı kararı (Resmi Gazete 27.11.2007, Sayı 26713); Anayasa Mahkemesinin 21.12.2007 gün ve 75/114 sayılı kararı (Resmi Gazete 31.3.2007, Sayı 26479).

¹⁹ Misaller : Uyuşmazlık Mahkemesi 14.7.2014, 722/777; HGK 30.4.2014, 10/1660-556; Danıştay 11. Daire 19.9.2012, 1381/5536.

²⁰ Misaller : HGK 20.12.2013, 4/2247/1667; 4.HD. 25.3.2013, 1663/5391.

Bu değişikliğin gerekçesi şöyledir:

“Kökleşmiş yargısal uygulamaya ve yasaya hakim sisteme rağmen son yıllarda kamu araçları ile işlenen kazalardan doğan zararlara ilişkin davaların idarî yargıda görülmesi gerektiği yönünde Uyuşmazlık Mahkemesi kararları kurulmaktadır (bulunmaktadır)²¹. - Adli yargı (özellikle Yargıtay), Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarına rağmen içtihadını müstakar olarak sürdürmektedir. ... -Uyuşmazlık Mahkemesi, kararlarında özel hukuk sorumluluğunun benimsenmiş olmasına atıf yapmakla birlikte, yasada “açık bir görev kuralına yer verilmemiş olması” argümanına dayanmaktadır (UYM 3.5.2004, 21/20). ...- Aynı seyir çizgisinde hareket eden, aynı tür risk üreten araçlar arasında özel-kamu ayırımını esas alarak yasaya rağmen, içtihatla farklı görev kuralı oluşturmak, giderek aynı riskten farklı hukuk uygulamalarına yol açmak, hukuk ve adalet mantığı ile de bağdaşmaz (Anayasa m. 2). -İdarî ve adli yargı kolları arasındaki görev uyuşmazlıkları, trafik kazalarından kaynaklanan davaların görülmesinde sürekli bir belirsizliğe, gecikmelere ve hak kayıplarına yol açmaktadır...- Komisyon; Kanunun kamu araçlarının karayolundaki seyrini ve bu sırada oluşan haksız fiilleri özel hukuka bağlı kılmış olması karşısında (m. 106), bu tür fiillerden kaynaklanan davaların adli yargıda görülmesini, bu kabulün kaçınılmaz sonucu olarak görmektedir. Uygulamada var olan farklı ve çatışan kararların kanun seviyesinde yeknesak bir usul rejimine bağlanmasını adil yargılanma hakkının da gereği saymaktadır” (Karayolları Trafik K. m. 110 hükmünde 6099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik gerekçesinden).

Karayolları Trafik Kanununun değişik 110. maddesindeki Devlet ve diğer kamu kuruluşlarının araçlarına sebebiyet verdiği zararlardan dolayı da adliye mahkemelerinde görevli olduğuna ilişkin maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi (26.12.2013 tarihinde) Karayolları Trafik Kanununun değişik 110. maddesi hükmünün Anayasa’ya aykırı olmadığını oybirliği ile karar vermiştir:

Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesi şöyledir:

“Anayasa Mahkemesinin daha önceki kimi kararlarında da belirtildiği üzere, tarihsel gelişime paralel olarak Anayasa’da adli ve idarî yargı ayrı-

²¹ Bkz. ayrıca aşa. dipnot 31 civarı.

mına gidilmiş ve idarî uyuşmazlıkların çözümünde idare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, genel olarak idare hukuku alanına giren konularda idarî yargı, özel hukuk alanına giren konularda adlî yargı görevli olacaktır. Bu durumda idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda kanun koyucunun mutlak bir takdir yetkisinin bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. Ancak, **idarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyuşmazlığın çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde kanun koyucu tarafından adlî yargıya bırakılabilir**²². - İtiraz konusu kural, trafik kazasında zarar görenin asker kişi ya da memur olmasına, aracın askeri hizmete ilişkin olmasına, kamu ya da özel araç olmasına veya olayın hemzemin geçitte meydana gelmesi durumlarına göre farklı yargı kollarında görülmekte olan 2918 sayılı Kanundan (Karayolları Trafik Kanunundan) kaynaklanan tüm sorumluluk davalarının adlî yargıda görüleceğini öngörmektedir. İtiraz konusu düzenlemenin gerekçesinde de ifade edildiği gibi, askeri idarî yargı, idarî yargı veya adlî yargı kolları arasında uygulamada var olan yargı yolu belirsizliği giderilerek, söz konusu davalarla ilgili olarak yeknesak bir usul belirlenmektedir. **Aynı tür davaların aynı yargı yolunda çözümlenmesi sağlanarak davaların görülmesi ve çözümlenmesinin hızlandırıldığı**, bu suretle kısa sürede sonuç alınmasının olanaklı kılındığı ve bunun söz konusu davaların **adlî yargıda görüleceği yolunda getirilen düzenlemenin kamu yararına yönelik olduğu anlaşılmaktadır**. - Öte yandan, 2918 sayılı Kanun'da tanımlanan karayolu şeridi üzerindeki araç trafiğinden kaynaklanan sorumlulukların, özel hukuk alanına girdiği konusunda bir tartışma bulunmamaktadır. İdare tarafından kamu gücünden kaynaklanan bir yetkinin kullanılması söz konusu olmadığı gibi, aynı karayolu üzerinde aynı seyir çizgisinde hareket eden, bu nedenle aynı tür risk üreten araçlar arasında özel-kamu ayırımı yapılmasını gerektiren bir neden de yoktur. - Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasanın 2., 125. ve 155. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir²³.

²² Bkz. ayrıca yuk. dipnot 15 ve 17 civarı; aşağı. dipnot 25 civarı.

²³ Anayasa Mahkemesi'nin 6.12.2013 gün ve 68/165 sayılı kararı (Resmî Gazete 27.3.2014, Sayı 28954).

IV. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 3. Maddesi

Kanun koyucu, Karayolları Trafik Kanununun 110. maddesinde yaptığı değişikliğe paralel olarak, aynı zamanda (eş zamanlı olarak)²⁴ Hukuk Muhakemeleri Kanununun 3. maddesinde de şu hükme yer vermişti:

“Her türlü idarî eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine yahut kişinin ölümüne bağlı maddî ve manevî zararların tazminine ilişkin davalara asliye hukuk mahkemeleri bakar. İdarenin sorumluluğu dışında kalan sebeplerden doğan aynı tür zararların tazminine ilişkin davalarda dahi bu hüküm uygulanır” (HMK m. 3).

Fakat, bu düzenleme noksandı. Çünkü, Karayolları Trafik Kanununun 110. maddesindeki düzenlemede, aynı olaydan doğan davaların tümü için adlî yargı görevlendirildiği halde, HMK'nun 3. maddesinde, aynı olaydan doğan davaların yalnız bir bölümü için adlî yargı görevlendirilmişti. Başka bir deyimle “aynı idarî eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerden kaynaklanan zararlar” HMK m. 3 hükmünün kapsamına alınmamış idi. Bu ise, adlî yargı ile idarî yargı arasındaki yargı yolu uyumsuzluklarının azalması ve davaların (yargılamanın) makul süre içinde yürütülmesi (HMK m. 30) ve süratle sonuçlanması (Anayasa m. 141 son fıkrası) ilkelere aykırı idi.

Bu nedenle, HMK'nun 3. maddesi hükmü, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesi şöyledir:

“Anayasa Mahkemesinin daha önceki kimi kararlarında da belirtildiği üzere, tarihsel gelişime paralel olarak Anayasa'da adlî ve idarî yargı ayrımına gidilmiş ve idarî uyumsuzlukların çözümünde idare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, genel olarak idare hukuku alanına giren konularda idarî yargı, özel hukuk alanına giren konularda adlî yargı görevli olacaktır. Bu durumda idarî yargının görev alanına giren bir uyumsuzluğun çözümünde adlî yargının görevlendirilmesi konusunda yasa

²⁴ Karayolları Trafik Kanununun 110. maddesi 11.1.2011 gün ve 6099 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun kabul tarihi 12.1.2011'dir, kanun numarası ise 6100'dür.

koyucunun mutlak bir takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. Ancak, idarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyumsuzluğun çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde yasa koyucu tarafından adli yargıya bırakılabilir²⁵. - Dava konusu kuralla (HMK m. 3), **sadece kişinin vücut bütünlüğüne verilen maddi zararlar** ile buna bağlı manevi zararların ve ölüm nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmini konusu kapsama alınmakta ve bu tazminat davalarına bakma görevi asliye hukuk mahkemelerine verilmektedir. Buna göre, **aynı idarî eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerden kaynaklanan zararlar kapsama alınmadığından, sorumluluk sebebi aynı olsa da bu zararların tazmini davaları idarî yargıda görülmeye devam edecek**, bu durumda, **idarenin aynı yapı içinde aldığı kararın bir bölümünün idarî yargıda bir bölümünün adli yargıda görülmesi yargılamanın bütünlüğünü bozacaktır**. Ayrıca iki ayrı yargı kolunda görülen davalarda, idarenin sorumluluğu, bu sorumluluğun kapsamı, idarenin tazmin yükümlülüğü konularında **farklı sonuçlara ulaşılabilecektir**. Esasen **idare hukukunda var olan hizmet kusuru ve kusursuz sorumluluk** kavramları, kişilerin gördüğü zararların tazmininde kullanılan ve kişilerin idare karşısında korunma kapsamını genişleten kavramlardır. İdare hukukunda, idarenin hiçbir kusuru olmasa da sosyal risk, terör eylemleri, fedakârlığın denkleştirilmesi gibi kusursuz sorumluluğa ilişkin kavramlara dayanılarak kişilerin uğradığı zararların tazmin edilmesi mümkündür. **Özel hukuk alanındaki kusursuz sorumluluk halleri ise belirli konular için düzenlenmiş olup sınırlıdır**. İdarenin idare hukuku esaslarına dayanarak tesis ettiği tartışmasız bulunan eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerden kaynaklanan zararlara ilişkin davaların idarî yargı yerlerinde görülmesi gerektiği kuşkusuzdur. Bu nedenle, yukarıda belirtildiği gibi **aynı idarî eylem, işlem veya sorumluluk sebebinden kaynaklanan zararların tazminine ilişkin davaların farklı yargı yerlerinde görülmesinde kamu yararı ve haklı neden olduğu söylenemez**²⁶.

²⁵ Bkz. ayrıca yuk. dipnot 15, 17, 22 ve 25 civarı.

²⁶ Anayasa Mahkemesinin 16.2.2012 gün ve 35/23 sayılı kararı (Resmi Gazete 19.5.2012, Sayı 28297).

V. HMK'nun 3. Maddesi Hükümünün Yeniden Düzenlenmesi

Anayasa Mahkemesinin yukarıda yer verilen kararlarında da görüldüğü üzere, Anayasa Mahkemesi, özel bir kanun hükmü ile, idarî yargının görev alanına giren bir konunun, adlî yargının görevine dahil edilemeyeceği görüşünü değiştirmiştir²⁷.

Yukarda görüldüğü gibi, Anayasa Mahkemesi, artık ilke olarak, idarî yargının görev alanına girmesi gereken davaların, haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde yasa koyucu tarafından adlî yargıya bırakılabileceği görüşündedir²⁸.

Fakat, Anayasa Mahkemesi, özel bir kanun hükmü ile bir davanın adlî yargının görevine dahil edilmesi halinde, dava konusunun bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği, yani dava konusunun bir bölümünün adlî yargının, diğer bölümünün idarî yargının görev alanında olamayacağı görüşündedir.

HMK'nun 3. maddesi hükmünün iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi kararının iptal gerekçesi, idarî yargının görevine giren bir davanın özel bir kanun hükmü ile adlî yargının görevine dahil edilemeyeceği değildir.

Çünkü, Anayasa Mahkemesi, HMK'nun 3. maddesi hükmünün iptaline ilişkin kararında da, idarî yargının görevine giren bir davanın haklı neden ve kamu yararının bulunması halinde yasa koyucu tarafından adlî yargıya bırakılabileceği ilkesini tekrarlamıştır²⁹.

Bundan sonra, Anayasa Mahkemesi, az önce zikredilen gerekçede de belirtildiği gibi, HMK'nun 3. maddesini, aynı olaya ilişkin davaların “bir bölümünün idarî yargıda bir (diğer) bölümünün adlî yargıda görülmesinin yargılamanın bütünlüğünü bozacağı” ve “aynı idarî eylem, işlem veya sorumluluk sebebinden kaynaklanan zararların tazminine ilişkin davaların farklı yargı yerlerinde görülmesinde kamu yararı ve haklı neden olduğu söylenemez” gerekçeleriyle iptal etmiştir.

²⁷ Bkz. yuk. dipnot 1, 2, 3 ve 4'teki Anayasa Mahkemesi kararları.

²⁸ Bkz. yuk. dipnot 15, 16, 18 ve 23'teki Anayasa Mahkemesi kararları.

²⁹ Bkz. yuk. dipnot 25 civarı.

Aynı gerekçe, Karayolları Trafik Kanununun 110. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararında³⁰ da etkili olmuştur; şöyle ki: Karayolları Trafik Kanununun 110. maddesinin değiştirilmesinden önceki dönemde, kamu araçlarının neden olduğu kazalardan doğan tazminat davalarında idarî yargının görevli olduğuna ilişkin yargı kararları³¹ nedeniyle, aynı trafik düzeni içinde hareket eden araçların malikinin kamu ya da özel kişiler olmasına göre, tazminat davalarında görevli yargı yolunun belirlenmesinin yargı bütünlüğüne aykırı olması nedeniyle, kamu veya özel kişilere ait araçların yaptığı kazalardan doğan tazminat davalarının hepsinin adli yargının görev alanına dahil eden Karayolları Trafik Kanununun 110. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir³².

Bunun gibi, “aynı idarî eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerden kaynaklanan zararlar” da kapsamına alınarak, HMK'nun 3. maddesi, Anayasa Mahkemesi kararı doğrultusunda yeniden düzenlenebilir.

Böyle bir düzenleme ile, adli yargı ile idarî yargı arasındaki yargı yolu uyumsuzluklarının azalacağı ve davaların (yargılamanın) makul süre içinde yürütülmesinin (HMK m. 30) ve süratle sonuçlandırılmasının (Anayasa m. 141 son fıkraya) mümkün olabileceği kanısındayım.

³⁰ Bkz. yuk. dipnot 23'teki Anayasa Mahkemesi kararı.

³¹ Bkz. yuk. dipnot 21 civarı.

³² Bkz. yuk. dipnot 23'teki 6.12.2013 günlü Anayasa Mahkemesi kararı.